

1. Geef op onderstaande schaal aan hoe noodzakelijk je het bekijken van dit programma vond voor het kunnen volgen van het desbetreffende cursusonderdeel.

—————
 strikt noodzakelijk overbodig

2. Noem alles op wat te snel of te langzaam ging.
3. Noem alles op wat je hinderde.
4. Noem alles op wat je niet duidelijk vond.
5. Noem alles op wat je miste.
6. Als je dit programma meer dan eens hebt bekeken, wat was daarvan dan de reden?
7. Wat heb je nog meer op te merken over dit programma?

Op deze wijze zijn vijf videoprogramma's en een band-diaprogramma geëvalueerd. Samengevat komen de reacties van de studenten op het onderstaande neer.

— Een aantal handelingen waar men in het practicum moeite mee had, werd niet of onvoldoende gedemonstreerd.

Van alle kritische opmerkingen was dit de meest gehoorde. Ze vormde aanleiding om enkele wijzigingen in de desbetreffende programma's aan te brengen. De vraag rijst natuurlijk hoe men bij het samenstellen van een programma kan voorkomen dat bepaalde aspecten onvoldoende aan bod komen of zelfs buiten beschouwing blijven. Daarvoor blijken twee dingen van belang te zijn. Ten eerste moet de samensteller zoveel onderwijservaring hebben dat hij de problemen van de studenten kan onderkennen. In de tweede plaats is het noodzakelijk dat het cursusonderdeel waarvoor het AV-programma bestemd is tenminste

één keer door een groep studenten is doorlopen met alleen een handleiding of syllabus als leidraad. Door tijdens deze fase nauwkeurig aantekening te houden van de problemen die de studenten ondervinden krijgt men een goed inzicht in wat er in het AV-programma moet komen.

— In enkele dia's was datgene, wat men geacht werd te zien, niet te zien.

Het betrof meestal dia's waaromtrek al enige twijfel was gerezen. De opname had echter problemen gegeven en de makers meenden dat het best mogelijke was bereikt.

— Een der programma's werd te kort en te summier gevonden, en men miste aan het begin het gebruikelijke programma-overzicht.

Deze kritiek was aanleiding om het programma over te maken.

— Van één der programma's werd het eerste deel te traag gevonden en het tweede deel had geen duidelijke structuur.

Door enkele wijzigingen kon dit programma worden verbeterd.

— De achtergrondmuziek bij één der programma's werd door sommigen als storend ervaren.

Hierbij speelt persoonlijke smaak een rol. Het is duidelijk dat een regisseur terughoudend moet zijn bij het vormgeven van een AV-programma dat voor onderwijsdoel-einden wordt gemaakt en niet voor amusement. Zoals in de vorige paragraaf al werd geconstateerd gaat het niet om de vraag of een programma leuk is en plezierig om naar te kijken en te luisteren, maar of het duidelijk is.

4. Slotbeschouwing

De beschreven evaluatie, die thans routi-

nematisch plaatsvindt, levert met betrekkelijk geringe inspanning veel informatie op. De vraag in hoeverre de inspanningen die aan het samenstellen en produceren van een AV-programma inherent zijn, worden terugverdiend door verhoging van de efficiëntie en de effectiviteit van het desbetreffende cursusonderdeel door verkorting van de studietijd, verbetering van het leer-effect en besparing op docententijd, kan nog niet worden beantwoord. Het belang van een antwoord op die vraag dwingt ons echter daaraan aandacht te geven.

Summary:

Title: Evaluation of audiovisual learning materials in dental education. Comments of teachers and students.

Keywords: Education — Audiovisual learning materials

A method of evaluating audiovisual learning materials is described. Before an audiovisual programme is released for student use, teachers are asked to comment on it. Students are interviewed after they have gone through the related part of the course during which they could have formed an opinion about the help they may have experienced from the audiovisual programme. The comments on six audiovisual productions are discussed.

Literatuur:

1. Penning Ch. Thoden van Velzen SK. Evaluatie van audiovisuele onderwijsmiddelen in het tandheelkunde-onderwijs: Een literatuurstudie. Ned Tijdschr Tandheelkd 1984; 91: 403-6.

Januari 1984.

Louwesweg 1,
 1066 EA Amsterdam.

FEUILLETON

TANDHEELKUNDE OP JAMAICA

J. B. VISSER

Trefwoorden: Feuilleton — Jamaica

Inleiding

Jamaica, het grootste eiland in het Caribische gebied, ten zuiden van Cuba, werd in 1494 door Columbus ontdekt en kwam in 1509 onder Spaans bestuur. Als gevolg daarvan werd de oorspronkelijke bevolking, bestaande uit Zuidamerikaanse Indianen, de zogeheten Arawakken, in korte tijd uitgeroeid en vervangen door negersla-

ven. In 1655 werd de wacht afgelost doordat het eiland door de Engelsen werd veroverd. Sindsdien werd het een middelpunt voor de slavenhandel. Verder exporteerde Jamaica suiker, indigo en cacao. Na het verbod van de slavenhandel (1807) en de vrijlating van de slaven (1833) brak, mede door exportbelemmeringen, een tijdperk van grote economische moeilijkheden aan. De invoering van bananencultures en het

tewerkstellen van — ingevoerde — Indianen redden Jamaica toen van economische ondergang.

In 1944 kreeg het land binnenlands zelfbestuur. Van 1958 tot 1962 maakte het, met andere Britse gebieden in het Caribische gebied, deel uit van een Westindische federatie. Deze bleek echter niet levensvatbaar en in augustus 1962 werd het een onafhankelijke parlementaire monarchie binnen het Britse Gemenebest. Staatshoofd is de Britse koningin; zij wordt op Jamaica vertegenwoordigd door een gouverneur-generaal.

Het eiland heeft een oppervlakte van circa 11.000 km² en een inwonertal van ruim

twee miljoen. Het landschap wordt beheerst door een kalksteenplateau dat in het oostelijk deel van het eiland het hoogst is. Dit is het gebied van de Blue Mountains, culminerend in Blue Mountains Peak (2256 m). De grootste bevolkingsconcentraties worden in de kleine vruchtbare laagvlakten aangetroffen, zo bijvoorbeeld in en om de hoofdstad Kingston aan de zuidkust, die in zijn grootste uitbreiding ongeveer 500.000 inwoners telt.¹

Bevolking en middelen van bestaan

De bevolking is samengesteld uit vertegenwoordigers van verschillende rassen, voornamelijk van Afrikaanse, Indische, Chinese en Europese oorsprong. De negers zijn met circa 75% in de meerderheid. De negerbevolking is sinds lang gekerstend: zij behoort in hoofdzaak tot de Anglicaanse en Baptistische kerken. De veelheid van rassen heeft bijgedragen tot de ontwikkeling van een bonte verscheidenheid aan cultuuruitingen. Niet voor niets heeft de Jamaicaanse popmuziek het tot grote vermaardheid gebracht.

De economie is in hoge mate afhankelijk van de mijnindustrie. Verreweg het belangrijkste produkt is de bauxiet, de grondstof voor de aluminiumbereiding, waaraan de bodem van Jamaica bijzonder rijk is. De exploitatie werd in 1952 ter hand genomen en sindsdien is Jamaica uitgegroeid tot de grootste bauxietexporteur ter wereld. Ook gips en cement zijn belangrijke exportprodukten. Wat de landbouw betreft zijn dit onder andere suiker, bananen, citrusvruchten, koffie en cacao.

In het jongste decennium heeft het land met grote economische moeilijkheden te kampen gehad. Door de dalende bauxietprijzen, de grote werkloosheid, het hoge inflatiepercentage en het afnemende toerisme (ook altijd een belangrijke bron van inkomsten, vooral door de Amerikaanse belangstelling) is de sociale onrust – en daarmee natuurlijk de geweldpleging – sterk toegenomen.

Tandheelkunde

In de loop der jaren is aan de nationale

gezondheidszorg door de opeenvolgende regeringen steeds meer aandacht besteed. In de nabijheid van Kingston bestaat reeds sinds jaar en dag het University College of the West Indies, met onder andere een medische faculteit. Parallel daarmee is ook de tandheelkunde in bescheiden mate geëvolueerd. Volgens een bijdrage in een recente FDI-Newsletter² beschikt Jamaica thans over 95 officieel bevoegde tandartsen, waarvan alleen al 60% in de hoofdstad Kingston praktijk uitoefent. Elf van deze 95 zijn specialist op een niet nader vermeld gebied, maar aangenomen mag worden dat dit in de eerste plaats de mondheelkunde betreft. Alle genoemde practici hebben hun opleiding genoten in de Verenigde Staten of in Europa.

Schooltandverzorgsters

Met het oog op de toegenomen behoefte aan tandheelkundige verzorging, in het bijzonder van de schoolgaande jeugd, besloot de regering in 1980 na zorgvuldige overweging, de opleiding van schooltandverzorgsters van het Nieuwzeelandse type ter hand te nemen. Daartoe werd een school gesticht, waarvan de directeur verantwoording aflegt aan de minister van volksgezondheid. De studie duurt twee jaar en ook stoelassistenten worden er opgeleid. Thans zijn op Jamaica 190 schooltandverzorgsters in het kader van de sociale voorzieningen werkzaam. Zij doen zeer nuttig werk; vooral de plattelandsbevolking profiteert van hun diensten. Verder zijn in 1981 mobiele eenheden ingesteld ter leniging van de nood in enkele bijzonder slecht voorziene districten.

Het bovenstaande betekent niet dat op het eiland een veelomvattende sociaal-tandheelkundige dienst bestaat. Eerder is het zo dat, speciaal ten behoeve van volwassenen, mogelijkheden bestaan tot tandheelkundige behandeling – die echter meer het karakter draagt van de verlening van eerste hulp – in poliklinieken die, over het eiland verspreid, aan gezondheidscentra zijn verbonden. De reeds genoemde specialisten oefenen hun praktijk in hoofdzaak in ziekenhuizen uit.

Zoals in ontwikkelingslanden te doen gebruikelijk is, lijkt de beste vorm van tandheelkundige voorziening te zijn weggelegd voor militairen, resp. hun familieleden.

Onderwijs

In een poging, te voorzien in bestaande tandheelkundige mankrachtproblemen van de Engelssprekende landen in het Caribische gebied wordt thans gewerkt aan de stichting van een opleidingsinstelling op de St.-Augustine Campus van de eerder genoemde University of the West Indies. Het is uiteraard de bedoeling dat ook verschillende Jamaicanen met de studie kunnen beginnen.

Er bestaat sedert 1928 ook een Jamaican Dental Association, die de belangen van de tandheelkunde en haar leden behartigt, onder andere door het organiseren van voordrachten en cursussen op postacademisch gebied, waarvoor gewoonlijk buitenlandse docenten worden aangetrokken, die op deze gebieden hun sporen hebben verdiend. Hoogtepunt van dit soort manifestaties is de meestal in februari van elk jaar gehouden jaarvergadering.

Fluoridering

Over preventieve maatregelen ten behoeve van de volwassenen vermeldt het artikel in de FDI-Newsletter niets. Wel wordt van deskundige zijde fluoridering van drinkwater ter voorkoming van tandbederf aanbevolen. Ook in de kring van de overheid wordt het nut daarvan erkend. Maar tot op heden is het niet tot daden gekomen. Al met al is het duidelijk dat de tandheelkunde op Jamaica in een nog weinig geavanceerd stadium verkeert en dat er voorlopig geen vrees hoeft te bestaan voor verzadiging van de arbeidsmarkt.

Literatuur:

1. *Grote Winkler Prins*. 7e druk. Amsterdam: Elsevier, 1970: deel 10 en supplementen.
2. *FDI*. FDI-Newsletter 1983; nr. 130 juli 1983.

Juli 1983.

Adres: Prof. Dr. J. B. Visser,
Tabakspadje 11,
1251 PM Laren.